

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РУХУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Дяченко С.А.

*доктор наук з державного управління, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Соколова О.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна*

В умовах цифровізації формуються нові інформаційно-економічні відносини, що обумовлюють трансформацію ринків праці й освітніх послуг. Цифрові технології все інтенсивніше проникають у сегмент зайнятості, змінюють характер соціально-трудова відносин. Поширення цифрової зайнятості стали ключовими трендами сучасності, що висуває принципово нові вимоги роботодавців до освітнього та професійного рівня працівників. Зокрема, при прийнятті на роботу обов'язковою вимогою є володіння людиною цифровими навичками, які дають можливість швидко та ефективно виконувати поставлені завдання. При цьому в умовах воєнного стану дистанційна зайнятість дозволяє працювати тим, хто виїхав в інші, більш безпечні регіони країни або за межі України. Перед системою освіти в умовах цифровізації економіки постають нові завдання – підготовка кваліфікованого фахівця, професійні якості та інформаційно-комунікаційна компетентність якого відповідали б сучасним потребам бізнесу.

Цифрова трансформація у сфері освіти і науки – це комплексна робота над побудовою екосистеми цифрових рішень у сфері освіти та науки, включно зі створенням безпечного електронного освітнього середовища, забезпеченням необхідної цифрової інфраструктури закладів та установ освіти і науки, підвищення рівня цифрової компетентності, цифровою трансформацією процесів та послуг, а також автоматизацією збору і аналізу даних [1].

Цифрові навички дозволяють людям використовувати електронні інструменти й сервіси для роботи, освіти, професійного та особистісного розвитку, і просто в повсякденному житті. Багато процесів зараз переведені в онлайн-формат, у режимі онлайн можна працювати, навчатися, здійснювати замовлення й оплату товарів і послуг, купувати

квитки, бронювати готелі, поповнювати банківські картки і мобільні телефони тощо. Тому існує необхідність їх широкого впровадження, оскільки всі громадяни повинні мати розуміння на різних рівнях цифрової компетентності.

Цифрова компетентність означає впевнене і критичне використання цифрових технологій, включає знання, навички та установки, необхідні всім громадянам у цифровому суспільстві. Цифрова компетентність – багатогранний еволюціонуючий процес, що постійно змінюється з появою нових технологій [2].

У дослідженні «Цифрова грамотність населення України» зазначається, що населення України демонструють поступове підвищення рівня цифрових навичок. Так, у 2021 р. цифровими навичками базового рівня володіло 52,2% населення. При цьому, найбільш розвиненими залишаються інформаційні та комунікаційні навички [3]. Зазначимо, що Закон України «Про Освіту» визнає інформаційно-комунікаційну компетентність, як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній людині для життєдіяльності в умовах цифровізації суспільства.

Найбільший вплив на розвиток сфери цифрових навичок та компетентностей в Україні здійснюють Міністерство освіти і науки України та Міністерство цифрової трансформації України, які мають відігравати найважливішу роль у цифровій трансформації освіти, формуванні відповідних навчальних програм, спрямованих на підвищення рівня цифрової грамотності населення.

До початку 2018 р. термін «цифрові навички та компетентності» взагалі не згадувався в офіційно прийнятих нормативно-правових актах в Україні. Першими кроками у напрямі розбудови системи для підвищення цифрової грамотності населення України можна вважати «Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», яка окреслила конкретні кроки, а саме: 1) внесення змін до реєстру професій та розроблення програми впровадження цифрових спеціальностей у відповідні учбові програми профільних навчальних закладів; 2) розроблення проекту акту щодо розвитку цифрових навичок громадян та модернізації систем дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), вищої освіти та освіти дорослих, у тому числі з урахуванням моделей державно-приватного партнерства та створення відповідних стимулів для розвитку неформальної освіти [4].

У 2019 р. Міністерство цифрової трансформації запустило національну освітню платформу з цифрової грамотності «Дія: Цифрова освіта». Мета – за 3 роки навчити цифрової грамотності 6 млн українців. Проект має онлайн-складову – платформу, де розміщені безкоштовні

курси з цифрової грамотності, і офлайн-складову – мережу партнерських хабів цифрової освіти по всій країні, де можна отримати доступ до інтернету та цифрових гаджетів [5]. Наразі створення хабів відбувається на базі бібліотек та молодіжних центрів.

Подальшими кроками у напрямі підвищення цифрової грамотності населення України є ухвалена урядом у 2021 р. «Концепція розвитку цифрових компетентностей до 2025 року». Основною метою цієї Концепції є визначення пріоритетних напрямів і основних завдань з питань розвитку цифрових навичок та цифрових компетентностей, підвищення рівня цифрової грамотності населення в умовах розвитку цифрової економіки та цифрового суспільства [6].

В документі на державному рівні встановлюється відповідність між основними дефініціями та вимогами в рамках цифрових компетенцій з європейськими стандартами. Так, серед основних завдань Концепції визначено: 1) розроблення комплексних змін до законодавства, що забезпечить визначення цифрової освіти, цифрових навичок та цифрових компетентностей у сферах суспільного життя; 2) визначення системи та опису складових цифрової компетентності (рамки цифрової компетентності), а також вимог до рівня володіння цифровими навичками та цифровими компетентностями різних категорій працівників, зокрема в професійних стандартах.

У 2020 р. карантинні обмеження для боротьби з поширенням COVID-19 став додатковим каталізатором зростання кількості користувачів інтернет-технологій. Рівень проникнення мережі Інтернет в Україні досяг у 2021 р. 72,8% населення – 30 млн осіб [7]. Інтернет відкриває можливості для дистанційних форм зайнятості та навчання, формуючи передумови для цифрової трансформації освіти. При цьому збільшується контактна аудиторія студентів. Про перспективність такого навчання свідчать дані звіту компанії Dosebo: місткість ринку електронного навчання (E-Learning) до 2028 р. сягне 491,35 млрд дол. США [8].

Отже, із розвитком інформаційно-комунікаційних технологій з'явилися альтернативні джерела інформації, викладач перестав бути єдиним їх носієм. З однієї сторони, це знизило рівень залежності студента від викладача, з іншої – несе певні загрози, оскільки викладач і студент залишаються поза сферою «живого спілкування». Водночас цифровізація освіти сприяє посиленню прав і свобод, дозволяє людям вийти за межі певних територій, відкриваючи нові можливості вчитися, працювати, досліджувати та відпочивати.

Список використаних джерел:

1. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki>
2. Ferrari A. 2013. DIGCOMP: a Framework for Developing and Understanding Digital Competence in Europe (European Union, Luxembourg). URL: <http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC83167/lb-na-26035-en.pdf>
3. Цифрова грамотність населення України. Звіт за результатами загальнонаціонального опитування. 2021. URL: https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/0/2625-doslidzenna_2021_ukr.pdf
4. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
5. Проєкт Цифрова освіта. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects/osvita>
6. Концепція розвитку цифрових компетентностей : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 167 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021>
7. Використання мережі Інтернет в Україні: рух до максимуму. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/ispolzovanie-seti-internet-v-ukraine-dvizhenie-k-maksimumu>
8. E-Learning Market. Global Outlook and Forecast 2023–2028. Docebo. URL: <https://www.arizton.com/market-reports/e-learning-market#>